

36

ARAŞTIRMA SONUÇLARI TOPLANTISI

2. CİLT

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

36.
ARAŞTIRMA SONUÇLARI
TOPLANTISI
2. CİLT

07-11 MAYIS 2018
ÇANAKKALE

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Ana Yayın No: 3628/2

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları
Yayın No: 184/2

YAYINA HAZIRLAYAN
Dr. Candaş KESKİN

07-11 Mayıs 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen
40. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin katkılarıyla
gerçekleştirilmiştir.

Kapak ve Uygulama
Arel Görsel Tanıtım San. Tic. Ltd. Şti.

e-ISSN: 2667-8837

Kapak Fotoğrafı: *Bülent İŞLER, Nesrin AYDOĞAN İŞLER*
Likya Bölgesi Alacadağ Çevresindeki Bizans Yerleşimleri
2017 Yılı Yüzey Araştırması

Not : Araştırma raporları, dil ve yazım açısından Dr. Candaş KESKİN tarafından
denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

Ankara 2019

40. ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU BİLİM KURULU

SCIENTIFIC COMMITTEE OF 40th INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EXCAVATIONS, SURVEYS AND ARCHAEOLOGY

Prof. Dr. Nurettin ARSLAN	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü Başkanı-Assos Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Rüstem ASLAN	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Troia Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Andreas SCHACHNER	(Boğazköy-Hattuşaş Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı Başkanı)
Doç. Dr. Olivier Can HENRY	(Labraunda Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Onur ÖZBEK	(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Prehistorya Anabilim Dalı Başkanı)
Prof. Dr. Timothy HARRISON	(Tell Tayinat Kazı Başkanı)
Doç. Dr. Göksel SAZCI	(Maydos-Kilise-tepe Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Marcella FRANGIPANE	(Aslantepeler Kazı Başkanı)
Doç. Dr. Aslı Erim ÖZDOĞAN	(Çayönü Kazı Başkanı)
Prof. Dr. Michael HOFF	(Antiocheia Ad Cragum Kazı Başkanı)
Dr. Masako OMURA	(Yassıhöyük Kazı Başkanı)

ULUSLARARASI KAZI, ARAŞTIRMA VE ARKEOMETRİ SEMPOZYUMU YAYIN KURALLARI

Göndereceğiniz bildiri metnlerinin aŐağıda belirtilen kurallara uygun olarak gönderilmesi, kitabın zamanında basımı ve kaliteli bir yayın hazırlanması açısından önem taşımaktadır. Bildirilerin yazımında kitaptaki sayfa düzeni esas alınarak;

- * Yazıların A4 kağıda, üstten 5.5 cm. alttan 5 cm. soldan 4.5 cm. sağdan 3 cm. lik bir boşluk bırakılarak, 10 punto ile, bir satır aralığı olacak şekilde, Times New Roman fontu ile en fazla 10 sayfa yazılmalı,
- * Başlık 14 punto, büyük harf ve bold olacak şekilde yazılmalı,
- * Bildiri sahiplerinin isimleri başlığın altında, sağ üstte yer almalı, alt alta sıralanmalı ve unvan kullanılmamalı,
- * Metinde ana başlıklar büyük harflerle ve italik, alt başlıklar, baş harfleri büyük ve italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin “*in-situ*” italik olarak yazılmalı,
- * Metin içinde Milattan Önce gibi çok alışlagelmiş kısaltmalar dışında kısaltma kullanılmamalı, Milattan Önce ve sonra kısaltması: M.Ö., M.S. Erken Tunç Çağı: ETÇ olarak kullanılmalıdır.
- * Bölge adlarının ilk harfleri, aynı şekilde yer, coğrafya ve kurum adlarının ilk harfleri büyük yazılmalıdır. Örneğin: Doğu Anadolu, Yakın Doğu, Avrupa, Akdeniz Bölgesi, Dicle Nehri, Ankara Üniversitesi, Türk Tarih Kurumu gibi.
- * Ölçü ve ağırlıklar m. cm. mm. lt. gr. şeklinde yazılmalı,
- * Dipnotlar metnin altında ve metin içinde numaraları belirtilerek, 8 puntoda yazılmalı,
- * Dipnot ve kaynakçada (bibliyografya) kitap ve dergi isimleri italik yazılmalı,
- * Harita, çizim ve resimler 15 adetten fazla olmamalı, fotoğraflar JPG veya TIFF olarak gönderilmeli, gönderilen resimlerin çözünürlüğünün en az 300 pixel/ inch olmalı,
- * Çizimlere (Çizim: 1), resimlere (Resim: 1), haritalara (Harita: 1) olarak alt yazı yazılmalı ve kesinlikle levha sistemi kullanılmamalı,
- * Yayım için telif anlaşması gerektiren Googleearth gibi görseller kullanılmamalı,
- * Bildirilere, ilk sayfanın altında, dipnotlardan önce bütün yazarların mutlaka isim, unvan, e-mail ve yazışma adresi yazılmalıdır.

Yayınlanacak bildiri sayısının artması, kitapların zamanında basımını güçleştirdiğinden, bildirilerinizin sempozyum sırasında teslim edilmesi ya da en geç **1 Ağustos tarihine kadar**, yayinlar@kulturturizm.gov.tr e-mail adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Yayın kurallarına uymayan ve geç gönderilen bildirimler kesinlikle yayınlanmayacaktır.

PUBLICATION INSTRUCTIONS

The papers presented in the International Symposium of Excavations, Surveys and Archaeometry will be published as before.

In order to complete a high-quality print in time, we kindly request you to send the paper texts in the format specified below:

1. Texts should be written in 10 pages on A4 paper, with Times New Roman and 10 type size within a space of 13.5x19 cm. Line spacing should be 10 points.
2. Heading should be written in bold with 14 typesize and with 14 points of line space. Main headings should be written with capitals, sub-headings with lower letters. Both types of headings should be written in italics.
3. Footnotes should be placed at the bottom of the pages, with their numbers indicated in the text. Footnote texts should be written with 8 type size and line space of 8 points.
4. Book and periodical titles in the footnotes and bibliography should be written in italics.
5. Total number of drawings and photos should not exceed 15. Photos should be either in JPG or TIFF format with at least 300 dpi solution and sent in a separate file.
6. Captions should be added to drawings (Drawing:), photos (Photo:), and maps (Map:). Plate system should not be used.
7. Authors must indicate their names, titles and contact information in their papers.
8. Digital text of the paper should be added to the print-out and both texts should be identical. Otherwise the digital version will be considered default.

As sudden accumulation of papers makes it difficult to complete printing in time, papers should either be submitted during the symposium or sent to yayinlar@kulturturizm.gov.tr until the 1st of August.

The papers that fail to comply with those instructions or that are sent after the deadline will not be published on no account.

İÇİNDEKİLER

Erdoğan ASLAN, Yusuf KILIÇ, Uğurcan ORHAN Kekova Adası Arkeolojik Yüzey/Sualtı Araştırması 2017	1
Erkan FİDAN, Murat TÜRKTEKİ, Sinem TÜRKTEKİ, Michele MASSA, Umay OĞUZHANOĞLU AKAY, Sezer SEÇER FİDAN, Murat AFŞAR Eskişehir ve Kütahya İlleri Tarih Öncesi Dönem Yüzey Araştırmaları (EKAR) 2017 Yılı Çalışmaları	21
Eylem ÖZDOĞAN Manyas Gölü Doğu Kesim Neolitik Dönem Araştırmaları	41
Stefan FEUSER, Eric LAUFER, Bernhard LUDWIG, Felix PIRSON 2017 Yılında Pergamon'un Yakın Çevresinde Gerçekleştirilen Yüzey Araştırmaları Raporu	53
Fikret ÖZCAN, Nihal ÇEVİK, Eser YAYAN Kuzey Pısdia Yüzey Araştırması 2017	73
Gökhan COŞKUN Lebedos ve Territoriyumu Arkeolojik Yüzey Araştırması, 2017	89
Günder VARINLIOĞLU Boğsak Arkeolojik Yüzey Araştırması (Boga) 2017 Sezonu: Dana Adası'nda Taş Ocakları ve Yapı Endüstrisi.....	109
Güner SAĞIR Kars İli ve Çevresinde Yer Alan Ortaçağ Ermeni Kiliseleri (Ani Hariç) Yüzey Araştırması 2017 Yılı Çalışmaları	125
Hacer SANCAKTAR, Raşan TAMSÜ POLAT, Yusuf POLAT, M. Bülent ŞENOCAK, Ayça DOKUZBOY, Kudret SEZGİN Yozgat İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması: 2017 Yılı Çalışmaları	141
Hamdi ŞAHİN, Aşkım ÖZDİZBAY, İpek DAĞLI DİNÇER Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları 2017	165
Harun OY Uşak İli ve İlçeleri İlk Tunç Çağı Araştırmaları 2016 ve 2017 Yılı Çalışmaları.....	181

Hatice KALKAN Hypaipa Antik Kenti ve Çevresi Yüzey Araştırması-2017	205
Hatice PAMİR, Ayşe BELGİN HENRY, Canan KARATAŞ YÜKSEL Antakya, Altınözü, Yayladağı: Kuseyr Yaylası Yüzey Araştırması 2017	215
Mehmet IŞIKLI, Serkan GÜNDÜZ, Hazal OCAK Ayanis Kalesi Sahilinde Su Altı Çalışmalarına Dair Ön Rapor	235
Hüseyin METİN, Salih SOSLU Kremna ve Çevresi Yüzey Araştırması 2017.....	243
Hüseyin Sami ÖZTÜRK, E. Demirhan ÖZTÜRK Nikaia (Bithynia) Egemenlik Alanı Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırması Çalışmaları - 2017	255
İbrahim KUNT Konya Hacifettah Mezarlığında Bulunan Mezar Taşları	263
İlker IŞIK, Orkun SARP, M. Naim ERDEM 2017 Yılı Konya İli, Karatay ve Altınekin İlçeleri, Bozdağ Milli Parkı Doğu ve Kuzey Kesimi Yüzey Araştırması	275
Hayat ERKANAL, İrfan TUĞCU, Vasıf ŞAHOĞLU, Joseph Ian BOYCE, Michaela REINFELD, Yeşim ALKAN, Nicholas RIDDICK Liman Tepe 2017 Yılı Su Altı Çalışmaları	293
İrfan Deniz YAMAN, Yavuz AYDIN, İraz Aslı YAMAN, Canberk KAN Aksaray İli Paleolitik Çağ Yüzey Araştırması (2017)	309
İrfan YILDIZ, Cemal ÇİÇ, Zulküf YARIŞ, Özgür MİNTEŞ, Dursun YILDIZ Diyarbakır İli ve İlçeleri Ortaçağ ve Sonrasına Ait Mimari ve Sanat Eserlerinin İncelenmesi Yüzey Araştırması "Çüngüş İlçesi"	321
İsmail BAYKARA, Berkay DİNÇER, Serkan ŞAHİN Derya BAYKARA, Esin ÜNAL, Birkan GÜLSEVEN 2017 Yılı Van İli Neojen ve Pleistosen Dönemleri Yüzey Araştırması	343

VIII

Jeroen POBLOME, Ralf VANDAM, Dries DAEMS Patrick T. WILLETT, Yasemin ZENGER The 2017 Sagalassos Survey Research	355
Kadriye ÖZÇELİK, İhsan ÇİÇEK, Necla TÜRKOĞLU, Hande BULUT, Esra TUNÇEL, Eşref ERBİL Denizli İli Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması, 2017	377
Makbule EKİCİ, Timur DEMİR, Memik KERECİ, Uğur SANCAK Sacır Vadisi ve Çevresi Yerleşim Sistemleri Gaziantep İli Oğuzeli İlçesi Arkeolojik Yüzey Araştırması 2016–2017 Yılı Çalışmaları	391
Maria ANDALORO Painting On Rock–Hewn Settlements in Cappadocia: Knowledge, Preservation and Enhancement (2017 Campaign).....	407
Mehmet Ali YILMAZ Uşak Protohistorik Dönem Yüzey Araştırmaları Projesi (UPDAP) 2017 Yılı Sonuçları (İlk Sezon).....	425
Mehmet EKİZ, Şükrü DURSUN, Necla DURSUN, Zafer KORKMAZ 2017 Yılı Niğde İli ve İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması	453
Mehmet ÖZHANLI, Hakan ALPASLAN, Ersin ÖZEN, Ali GÜNDOĞAN, Fatih HURATA Isparta İli Yalvaç, Gelendost ve Şarkikaraağaç İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması 2017	477
Mehmet SAĞIR, İsmail ÖZER, İsmail BAYKARA, Seçil SAĞIR, Serkan ŞAHİN, Sibel ÖNAL, Ayşegül ÖZDEMİR 2017 Yılı Ankara İli ve İlçeleri Yüzey Araştırması	491
Meral ORTAÇ 2017 Yılı Bolu İli Seben ve Merkez İlçeleri Arkeolojik Yüzey Araştırması	503
Mesut DÜNDAR, Yusuf ACIOĞLU, Oğuz KOÇYİĞİT Ortaçağ'dan Günümüze Balıkesir İli Yüzey Araştırması 2017 Yılı Çalışmaları	523

DENİZLİ İLİ PREHİSTORİK DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI, 2017

Kadriye ÖZÇELİK*
İhsan ÇİÇEK
Necla TÜRKOĞLU
Hande BULUT
Esra TUNÇEL
Eşref ERBİL

I. GİRİŞ

2017 yılı “Denizli İli Prehistorik Dönem YüzeY Araştırması” proje çalışmamız, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni ve Türk Tarih Kurumu’nun maddi destekleri ile 05.09.2017-16.09.2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir¹.

* Doç. Dr. Kadriye ÖZÇELİK (Araştırma Başkanı), Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Tarih Öncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı, 06100-Sıhhiye Ankara/TÜRKİYE.

Prof. Dr. İhsan ÇİÇEK, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı, 06100-Sıhhiye Ankara/TÜRKİYE.

Prof. Dr. Necla TÜRKOĞLU, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı, 06100-Sıhhiye Ankara/TÜRKİYE.

Arş. Gör. Dr. Hande BULUT, Düzce Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Düzce/TÜRKİYE.

Jeolog Esra TUNÇEL, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara/TÜRKİYE

Arş.Gör. Eşref Erbil, Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Mardin/TÜRKİYE.

1 Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne araştırmamıza verdiği izinden dolayı, Türk Tarih Kurumu’na ise maddi desteklerinden dolayı çok teşekkür ediyoruz. Ayrıca, Denizli İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’ne, Denizli Arkeoloji Müzesi Müdürü Sayın Hasan Hüseyin Baysal’a ve Müze araştırmacılarına çok teşekkür ediyoruz. Denizli Baklan ilçesindeki çalışmalarımız sırasında ekibimize bir araç tahsis ederek desteklerini esirgemeyen Baklan Belediye Başkanı Sayın Yusuf Gülsever’e de sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Doç. Dr. Kadriye ÖZÇELİK başkanlığındaki araştırma heyetinde; Prof. Dr. İhsan ÇİÇEK, Prof. Dr. Necla TÜRKÖĞLU, Araştırma Görevlisi Hande BULUT, Jeolog Esra TUNÇEL, Arkeolog GÜNGÖR ÖZÇELİK ve Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Öncesi Arkeolojisi Anabilim Dalı lisans öğrencilerinden Murat MUTLU yer almıştır. Yüzey araştırmamızın T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcisi ise Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nden Sayın Seda BAŞAR olmuştur².

2014 yılından bu yana sürdürmekte olduğumuz, Denizli İli'nin Honaz İlçesi başta olmak üzere birçok ilçesinde Paleolitik Çağ'ın özellikle erken evrelerine ilişkin önemli kültürel verilere ulaşmamıza olanak sağlayan³ yüzey araştırması projemiz 2017 yılında da oldukça verimli sonuçlar ortaya koymuştur.

2017 yılı yüzey araştırması kapsamında Denizli İli'nin yüzölçümü olarak oldukça geniş ve dağlık alanların yoğun olduğu zorlu bir coğrafyasını oluşturan Pamukkale, Buldan, Güney, Bekilli, Çal, Baklan ve Honaz ilçelerine ait arazilerinde araştırmalar yapılmıştır. Daha önceki araştırma sezonlarında Honaz ilçesine bağlı birçok arazide yoğun, Buldan ve Çal ilçelerinde ise daha kısmi çalışmalar gerçekleştirilmesine karşın, Pamukkale, Güney, Bekilli ve Baklan ilçeleri bu kapsamda ilk defa araştırılan ilçelerdir.

Bu sezon gerçekleştirdiğimiz arazi çalışmamızda öncelikli olarak araştırılmamış yeni alanların ekibimizce büyük oranda yürünerek taranması amaçlanmıştır. Bu alanların seçimi ise arazi çalışmalarımız başlamadan önce yapılmıştır. Ayrıca ekibimizde yer alan ve konularında uzman jeolog ve jeomorfologlarla birlikte, Denizli'de bugüne kadar saptadığımız buluntu alanlarının paleocoğrafik evriminin anlaşılması, elimize geçen yontmataş buluntuların hammadde kaynaklarının lokasyonunun ve jeomorfolojik birimlerinin saptanabilmesi, ayrıca yaşlandırmaya ilişkin bir çalışma yapılıp yapılamayacağını belirlebilmesi de amaçlarımız arasında yer almıştır. Bu çalışmalar kapsamında da daha önceden saptadığımız buluntu alanlarını tekrar ziyaret etme fırsatı yakalanmıştır. Bu buluntu alanlarında özellikle tarlaların tekrar sürülmesi sonucu günışığına çıktıkları görülen yeni yontmataş alet ve endüst-

2 Yazarlar olarak, araştırmamızdaki diğer heyet üyeleri ile Sayın Başar'a araştırmamıza olan değerli katkılarından ve gösterdikleri özveriden dolayı çok teşekkür ediyoruz.

3 Özçelik ve diğ., 2016; Özçelik ve diğ., 2017; Özçelik ve Bulut, 2018.

riye ilişkin parçalar incelenerek tekno-tipolojik özellikleri kayıt altına alınmış, fotoğraf ve çizimleri gerçekleştirilmiştir. Esasen, önceden saptadığımız buluntu alanlarına tekrar gittiğimizde mutlaka yontmataş endüstriye ilişkin yeni parçalarla karşılaşmaktayız. Tarlaların sürülmesi, yol yapım çalışması gerçekleştirilmesi ya da ormanlık arazilerdeki eski ağaçların kesilmesi gibi çeşitli nedenlerle yüzeyin bitki örtüsünden temizlenerek bir miktar kaldırılıp harmanlanmasına olanak sağlayan her çalışma, sürekli yeni Paleolitik bulguları ortaya çıkarmaktadır.

Arazi çalışmalarımıza ilişkin olarak Denizli Arkeoloji Müzesi araştırmacılarının özellikle Müze Müdürü Sayın Hasan Hüseyin Baysal'ın daha önceden bu bölgelerde yaptıkları çalışmalar sırasında edindikleri gözlemler bu sezonda da bizim için oldukça yol gösterici olmuştur. Ayrıca zaman zaman yöre halkı ve özellikle de muhtarlıklardan araziye ilişkin edinilen bilgiler de çalışmamıza katkıda bulunmuştur. Büyük ölçüde yürünerek gerçekleştirilen çalışmalar sonucu tespit edilen buluntu alanlarının GPS ile koordinatları alınmış ve 1/25.000'lik haritalara işlenmiştir.

II. ARAŞTIRILAN ALANLAR VE BULGULAR

II.1. Pamukkale, Çal ve Bekilli İlçeleri

Arazi çalışmalarına merkez ilçe olan Pamukkale'nin kuzey kesimleri ile başlanmıştır. Küçükdere, Yeniköy, Güzelpınar, Kurtluca ve Akdere mahallelerine bağlı birçok arazi incelenmiştir.

Pamukkale'den sonra Çal İlçesi'ne geçilmiştir. Çal'ın arazi yapısı dalgalıdır. Büyük Menderes Nehri ilçe topraklarından geçmektedir. 2016 araştırma sezonunda Çal ilçesinde Baklançakırlar Mahallesi sınırları içinde bulunan ve Denizli Müzesi tarafından daha önceden tescillenen bir mağarayı Paleolitik dönemlerde de yerleşim görüp görmediğini incelemek üzere ziyaret etmiştik. Mağaranın içinde, önündeki terasta ya da yakın çevresinde yapılan araştırmalarda, ayrıca Baklançakırlar ilçesine ait kısmi olarak gerçekleştirdiğimiz çalışmalarda Paleolitik yaşamı yansıtan herhangi bir buluntu ile karşılaşmamıştık⁴. Çal ilçesinde 2017 yılındaki ilk çalışmalar Sakızcılar, Karakaya ve Kaplanlar

4 Özçelik ve Bulut 2018: 88-89.

Mahallelerine ait arazilerde gerçekleştirilmiştir. İsabey, Mahmutgazi, Yukarıseyit, Aşağıseyit, Dayılar, Gelinören, Şapçılar, Kocaköy, Süller, Akkent, Hancılar, Alfaklar, Selcen ve Kabalar mahallelerine ait arazilerde de araştırmalar yapılmıştır. Özellikle Yukarıseyit ve Aşağıseyit mahalleleri arasında yer alan Büyük Menderes'in geçtiği İnlidere Vadisi taranmış, vadede yer alan çok sayıda doğal mağara Paleolitik dönemlerde yerleşim görüp görmediklerinin tespit edilebilmesi amacıyla incelenmiştir. Mağaralarda ve çevrelerindeki arazilerde yüzeyde hiçbir Paleolitik bulgu ile karşılaşılmamıştır.

Denizli'nin kuzey sınırında yer alan ilçelerden biri olan Bekilli'nin arazileri engebeli bir yapıya sahiptir. Bekilli'nin doğu kısmında yer alan Bükrüce, Gömce, Ekizbaba, Sırıklı, Poyrazlı ve Üçkuyu mahallerine ait alanlar incelenmiştir. Söz konusu alanlarda da Paleolitik dönemleri karakterize eden kültürel bir bulguya rastlanmamıştır.

II.2. Güney İlçesi

Güney İlçesi yer yer dağlık ve plato niteliğinde, kısmi olarak ormanlar ile kaplıdır. Bu ilçedeki çalışmalara Adıgüzeller baraj mevkiisiyle başlamıştır. Baraj alanını çevreleyen teraslar incelenmiştir. Hem kesitlerde tabakalar halinde hem de çevreye dağılmış irili ufaklı bloklar şeklinde çok yoğun kuvarsit oluşumlarının varlığı görülmüştür.

Buluntu Alanı: 1

Koordinatlar: 35 S 0671993 D. 4224661 K. Rakım: 855 m.

Güney İlçesi'nin batısında gerçekleştirilen çalışmalarda Aydoğdu Mahallesi'ne ait arazide; yonga çekirdekleri, kısmi düzeltili kalın yonga ve kıyıcı formlu parçaların öncelikli olarak göze çarptığı bir yontmataş endüstri grubunun varlığı görülmüştür (Resim: 1). Alt Paleolitik teknolojiyi yansıtan grubun hammaddesi kuvarsittir.

Buluntu Alanı: 2

Koordinatlar: 35 S 0680423 D. 4232219 K. Rakım: 730 m.

Güney İlçesi'ndeki çalışmalara kuzeybatıda Eziler Mahallesi ile devam

edilmiş, oradan Çamrak, Kerimler ve Ortaçeşme'ye ait arazilere bakılmıştır. Ortaçeşme Mahallesi Kocagöl Mevkii'sindeki bir arazide ise yine Alt Paleolitik dönemi karakterize eden yontmataş buluntularla karşılaşmıştır. Yonga çekirdekleri, kıyıcı formlu aletler (Resim: 2,3) ile çok yüzeyli parçaların (Resim: 4) dikkat çektiği bu endüstri grubunun çok geniş bir alana yayıldığı görülmüştür. Kocagöl Mevkii'sindeki çok yüzeyli parçaların form ve boyut olarak oldukça benzerleri 2015 araştırma sezonunda Serinhisar ilçesi, Ayaz Mahallesi'nde⁵, 2016 araştırma sezonunda ise Buldan ilçesi, Boyunduruk mevkisinde bulunmuştu⁶. Kocagöl Mevkii'si buluntu alanında farklı hammaddeden 2 parça dışında kuvarsitten oluşan yontmataş grubunun içindeki en karakteristik alet ise hammaddesi yine kuvarsit olan iki yüzeylidir. Ham madde kavkusal kırılma için çok elverişli olmamasına rağmen bu aletin iki yüzeyinde de şekillendirmeye yönelik çıkarım negatifleri oldukça belirgindir. Ayrıca uç kısmında kullanıma dayalı ezilmeler çok net görülebilmektedir (Resim: 5).

II.3. Baklan İlçesi

Baklan İlçesi, Beşparmak Dağı'nın batı eteğinde kurulmuştur. Büyük Menderes akarsuyu ilçeden geçmektedir. Honaz ve Bozkurt'a sınır komşusu olan Baklan'daki araştırmalara ilçenin güneyinde Çataloba ve Boğaziçi mahallelerine ait arazilerin incelenmesiyle başlanmıştır.

Buluntu Alanı: 3

Koordinatlar: 35 S 0725331 D. 4200775 K. Rakım: 1002 m.

Baklan'da Boğaziçi Mahallesi sınırları içinde yer alan araziden Alt/Orta Paleolitik karakterli 2 adet çekirdeğe ulaşılmıştır. Bu çekirdeklerden biri hammaddesi kaliteli bir çakmaktaşı olan yonga çekirdeği, diğeri ise *levallois* aşamasından geçmiş tükenmiş, küçük disk biçimli çekirdektir (Resim: 6).

5 Özçelik ve diğ., 2017: 511, 518

6 Özçelik ve Bulut 2018: 87, 95

Merkezcil *récurrent levallois* tekniğin izlerini yansıtan bu çekirdek esasen artık disk haline dönüşmüştür. Disklerin teknolojik olarak benzer örnekleri Karain Mağarası E Gözü'nde (Antalya) I.1'den (5. arkeolojik seviye) III.2'nin tabanına kadar uzanan, belirgin bir ısınma evresinin yaşanmış olduğu belirtilen ve *Karain tip Moustérien* olarak adlandırılan Orta Paleolitik seviyelerden oldukça yoğun olarak ele geçmiştir. "*Karain tip Moustérien*" grupta disklerin özellikle dikkat çektiği de belirtilmiştir⁷. Boğaziçi Mahallesi'nde söz konusu çekirdeklerin görüldüğü arazi, suyla taşınmış bir toprak yapısına sahiptir. Çok sayıda irili ufaklı yuvarlak çakılın varlığı da bu durumu desteklemektedir. Paleolitik döneme tarihlediğimiz çekirdeklerin daha uzak bir alandan buraya sürüklenerek gelmiş olmaları mümkün görünmektedir.

Boğaziçi Mahallesi'nden kuzeye doğru araştırılarak ilerlenmiş, Baklan merkeze geçilerek Beşparmak Dağları'nın etekleri incelenmiştir. Bu bölgedeki Sırtlantaşı ve oldukça dik bir arazide yer alan İkikapı mağaraları ile mağara çevreleri araştırılmıştır. Özellikle İkikapı Mağarası'na tırmanarak ulaşmak epey zor olmuştur. Her iki mağara da belirli oranda dolgu içermelerine rağmen yüzeyde herhangi bir Paleolitik bulgu görülmemiştir.

Baklan'da ayrıca Dağal, Şenyayla, Konak, Hadım, Kavaklar, Beyelli, İçikli mahallelerine ait arazilerde de çalışmalar yapılmıştır. Ancak bu mahallelerin araştırılabilen arazilerinde Paleolitik dönemleri karakterize eden yontmataş bir endüstri ögesine rastlanmamıştır.

II.4. Honaz İlçesi

Honaz İlçesi, Ege Bölgesi'nin en yüksek dağı olan Honaz Dağı'nın kuzey eteğinde yer alır. Kuzeyi düzlük olup güneyi dağlık araziden meydana gelir. Proje kapsamında daha önceki yıllarda oldukça yoğun ve karakteristik olan Paleolitik materyale ulaştığımız Honaz İlçesi Aydınlar Mahallesi'nde tekrar araştırmalar yapılmış, bu kapsamda hammadde kaynaklarına ilişkin önemli bilgilere ulaşmanın yanı sıra yeni buluntu alanlarına da rastlanmıştır. 2014 yılından itibaren bu bölgede rastladığımız buluntu alanlarında yontmataş endüstrinin hemen hemen hep aynı yerel hammaddenin şekillendirilmesi ile

7 Yalçınkaya ve Özçelik 2012: 4.

oluşturduğunu belirtmiş ancak bu hammaddenin kaynağını tam olarak saptayamamıştık. Bu araştırma sezonunda Akbaş Baraj Mevkiisi'nde baraj çalışmaları sonucu ortaya çıkan kesitler incelendiğinde söz konusu hammaddenin irili ufaklı yumrular halinde depolanmış oldukları görülmüştür (Resim: 7, 8). En alt *Pleistosen* yaşlı konglomeraların stratigrafik kesitleri incelendiğinde yörenin şiddetli bir erozyona uğradığı ve konglomeralarda boylanma ve derecelenme göstermediği saptanmıştır.

Buluntu Alanı: 4

Koordinatlar: 35 S 0709218 D. 4180826 K. Rakım: 990 m.

Aydınlar Mahallesi içindeki buluntu alanında çok düzenli bir form göstermeyen yonga çekirdekleri saptanmıştır (Resim: 9). Kıyıcı formlu bir alet (Resim: 10) ile bazılarında kısmi düzeltile bulunan genellikle kabuk kalıntısı içeren yongalar (Resim: 11), yongalama artıkları ve döküntü parçalar ise Alt Paleolitik dönemi karakterize eden endüstri grubu içindeki diğer öğelerdir. Endüstrinin tekno-tipolojik yapısı ve hammaddesi daha önceki araştırma sezonlarında bu bölgede tespit ettiğimiz buluntu alanlarındakilerle birebir örtüşmektedir.

Buluntu Alanı: 5

Koordinatlar: 35 S 0709940 D. 4178824 K. Rakım: 1067 m.

Aydınlar Mahallesi sınırları içinde daha önceki araştırma sezonlarında Alt ve Orta Paleolitik dönemleri karakterize eden önemli yontmataş buluntulara rastladığımız bir diğer alan olan Su Deresi Mevkiisi'nde⁸ incelemelerde bulunmuş, bu incelemeler sırasında da yeni bir buluntu alanı ile karşılaşmıştır. Bu buluntu alanında hammaddesi değişik renk ve yapıdaki çakmaktaşlarından oluşan bir yontmataş grup tespit edilmiştir. Bu endüstri grubunda; yonga çekirdekleri, çok karakteristik olmamakla birlikte iki yüzeyli olarak

8 Özçelik ve diğ., 2016: 382-383; Özçelik ve diğ., 2017: 510; Özçelik 2017: 527-529; Özçelik ve Bulut, 2018: 91-92.

tanımlanabilecek parçalar, kıyıcı alet (Resim: 12), hammaddedeki bozulmalar nedeniyle tipolojik olarak tanımlanması zorlaşan iri alet formu parçalar ile döküntüler bulunmaktadır. Ayrıca, kesici ağız üzerinde kullanım sonucu oluşmuş kütleşmenin rahatlıkla fark edilebildiği bir nacak da buluntular arasındadır (Resim: 13). Nacağın hammaddesi de oldukça su kaybetmiş ve bozulmuştur. Anadolu'da nacakların stratigrafik konum içindeki örnekleri Niğde'deki Kaletepe Deresi 3 Paleolitik yerleşiminden bilinmektedir. Bu yerleşimde *Acheuleen*'e bağlanan seviyelerde nacakların; çok yüzeyliler, çaytaşı aletler ve iki yüzeylilerle birlikte buldukları belirtilmiştir⁹. Ayrıca nacakların varlığının (V, VI, VI' tabakalar) erken orta *Pleistosen*'e işaret ettiği ve bu aletlerin İsrail'deki Gesher Benot Ya'aqov nacakları ile benzerlik gösterdikleri de ifade edilmiştir¹⁰.

II.4. Buldan İlçesi

2017 yılı araştırma sezonunda incelenen son ilçe olan Buldan'ın arazisi engebeldir. 3 yanı dağlarla çevrilidir. Güney ve batısını Sazak dağları çevreler. İlçenin doğusunda Yenice Ovası ve Büyük Menderes akarsuyu vardır.

Buluntu Alanı: 6

Koordinatlar: 35 S 650567 D. 4218089 K. Rakım:796 m.

2016 yılında Buldan İlçesi'nde, Kaşıkçı ve Yeniçam mahalleleri arasında yer alan Boyunduruk mevkinde hammaddesi kuvarsit olan Alt Paleolitik karakterli çok sayıda yontmataş materyale ulaştık. Boyunduruk mevki buluntu alanı bugüne kadar saptadığımız diğer buluntu alanlarından biraz farklılık oluşturmaktaydı. Tarım için kullanılan bu alanın özelliği, engebeleri gidererek tarlayı düzleştirmek amacıyla önemli bir ölçüde kazılmış ve üstteki toprağının atılmış olmasıdır. Kazılma sonucu, tarlaya sınır olan ve yöneşen iki kenar boyunca uzunluğu yer yer 1,5-2 metreye ulaşan kesitlerin oluştu-

9 Balkan-Atlı ve diğ., 2008: 56.

10 Balkan-Atlı ve diğ., 2008: 60.

ğunu görmüştük. Bu kesitlerde ise yine hammaddesi kuvarsit olan birkaç yontmataş materyalin gömülü olarak varlıkları dikkatimizi çekmişti. Bu durum bize, etrafa yayılmış halde bulup incelediğimiz yontmataş materyalin, tarlanın traşlanması sonrasında günışığına çıkarak çevreye dağılan materyal olduğunu göstermekteydi ve tarla açma işlemi gerçekleşmeseydi bu materyale ulaşamayacaktı. Kesitin üzerinde bulunan ve detaylı bir şekilde araştırdığımız arazilerde hiçbir yontmataş buluntuya rastlamamış olmamız da bu durumu açıklamaktaydı¹¹.

Hem arazi yapısını incelemek hem de söz konusu kesitlerde bir yaşlandırma çalışması yapıp yapılamayacağı konusunu değerlendirmek amacıyla ekibimizdeki uzmanlarla bu alanı tekrar ziyaret ettik. Kesitler üzerinde yontmataş bulgularımıza yönelik bir yaşlandırma çalışmasının mümkün olamayacağını öğrendik. Böyle bir çalışma mümkün olsaydı hem bu alanda elimize geçen yontmataş materyal, hem de Denizli’de diğer ilçelerde saptadığımız ve tekno-tipolojik olarak buradakilerle aynı özellikler gösteren diğer yontmataş materyaller için mutlak bir tarih verme şansımız olacaktı.

Boyunduruk Mevkiisi’nde gözlemlerimiz devam ederken tarlaların sürülmesiyle yeni yontmataşların günışığına çıktığını gördük. Oldukça iri bir kıyııcı alet (Resim: 14), yonga çekirdekleri ve kısmi düzeltili birkaç yonga gibi Alt Paleolitik parçalar 2016 yılında bulduklarımızla tekno-tipolojik olarak tamamen örtüşmektedir. Endüstri grubunun hammaddesi aynı şekilde bu bölgede de irili ufaklı parçalar halinde yoğun olarak görülen kuvarsittir.

III. SONUÇ

Denizli’de 2017 yılında 7 ilçeye ait birçok arazide araştırmalar yapılmıştır. Özellikle dağlık alanlarda bulunan ve Paleolitik dönemlerde insanlara ev sahipliği yapmış olabilecekleri düşünülen çok sayıda mağara da incelenmiştir. Çal İlçesi’nde, Aşağıseyit ve Yukarıseyit mahalleleri arasındaki İnlidere Vadisi mağaraları ile Baklan İlçesi Beşparmak Dağı eteklerindeki mağaraların bir kısmında dolgu olmasına rağmen mağaraların içlerinde ya da çevrelerin-

11 Özçelik ve Bulut, 2018: 88.

de Paleolitik dönemleri karakterize eden bir buluntu ile karşılaşılmamıştır. Bu araştırma sezonunda ve daha önceki sezonlarda araştırdığımız birçok mağaranın içinde taban üzerinde hiçbir Paleolitik bulguya rastlamamız bu mağaralarda Paleolitik dönemlerde insanlar tarafından bir yerleşim olmadığı anlamına gelmeyecektir. Dolguların altında yaşam izleri olabilir. Bu durum ise sadece sondaj niteliğindeki bir çalışmayla netleşebilir. Özellikle Alt Paleolitik izler varsa oldukça derinlerde olması muhtemeldir.

Güney İlçesi'nin Ortaçeşme Mahallesi, Kocagöl Mevkiisi'nde yer alan buluntu alanı, bir konaklama yeri niteliği taşımakta ve elverişli iklim koşulları nedeniyle Alt Paleolitik dönemde insanların açık hava konaklama yerlerinde geçici süreyle de olsa yaşamlarını devam ettirdiklerini düşündürmektedir. Daha önceki yıllarda ve bu araştırma sezonunda özellikle Honaz İlçesi Aydınlar Mahallesi'nde tespit edilen, içerdikleri yontmataş endüstrinin sadece kullanıma yönelik olarak şekillendirilen aletlerden değil, alet üretimine yönelik işlem zincirine ait birçok unsuru içermelerinden dolayı konaklama yeri özelliği gösteren çok sayıdaki buluntu alanının varlığı da bu görüşü desteklemektedir.

Baklan ilçesinin Boğaziçi Mahallesi'nde bulunan tekil buluntu niteliğindeki çekirdekler ise sürüklenerek biraz yer değiştirmiş oldukları düşünülse bile, bu ilçede Paleolitik dönemlerde insan yaşamına tanıklık eden ilk kültürel materyaller olmaları bakımından oldukça önemlidirler.

2017 yılı Denizli İli yüzey araştırması, Paleolitik dönemlerde insanlara ev sahipliği yapmış ancak bugüne kadar bu kapsamda hiç araştırılmamış bir coğrafyada söz konusu dönem insanlarına ait kültürel izlerin gün ışığına çıkarılması ve daha önceki araştırma sezonlarında Paleolitik dönem potansiyelleri ortaya konmuş olan arazilerde de yeni buluntu alanlarının tespit edilerek önceki verilerin desteklenmesi, bilgilerin güçlenmesi açısından oldukça önem taşımaktadır. Ancak tüm bu önemli sonuçlara rağmen Denizli'nin Paleolitik geçmişine ilişkin tam bir bilanço ortaya koyabilmek için araştırılmayan ilçelerin de gözden geçirilmesi, çalışmaların devam ettirilmesi gerekliliği ortadadır. Özellikle stratigrafik yapı içeren bir yaşam alanına ulaşabilmek, bugüne kadar ele geçen ve görece olarak tarihlenen yontmataş materyalin mutlak tarihlendirmelerle Paleolitik kronoloji içindeki yerlerine tam olarak yerleşebilmelerini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- BALKAN-ATLI, N., L. SILIMAC, S. KUHN, F. AÇIKGÖZ, (2008), "Kömürcü-Kaletepe Obsidyen Atölyesi Paleolitik Dönem 2006 Yılı Kazısı", 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Cilt 2: 53-70
- ÖZÇELİK, K., G. KARTAL, B. FINDIK, (2016), "Denizli İli Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması, 2014", 33. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt 1: 377-396
- ÖZÇELİK, K., A.VIALET, H. BULUT, (2017), "Denizli İli Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması, 2015", 34. *Araştırma sonuçları Toplantısı*, Cilt 1: 505-523.
- ÖZÇELİK, K., (2017), "Ege Bölgesi'nde Neandertal İnsanın İzleri", *DTCF Dergisi*, 57/1: 524-537.
- ÖZÇELİK, K., H. BULUT, (2018), "Denizli İli Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması, 2016", 35. *Araştırma sonuçları Toplantısı*, Cilt 2: 85-98
- YALÇINKAYA, I., K. ÖZÇELİK (2012), "Karain Mağarası'nın Kültürel ve Çevresel Verileri Işığında Anadolu Orta Paleolitik'inin Değerlendirilmesi" *Adalya XV*: 1-12.

Resim 1: 1 numaralı buluntu alanı yontmataş endüstrisi

Resim 2: Kıyıcı alet

Resim 3: Kıyıcı

Resim 4: Çok yüzeyli aletler

Resim 5: İki yüzeyli alet

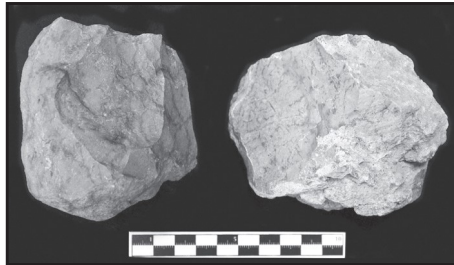
Resim 6: Disk

Resim 7: Hammadde kaynağı

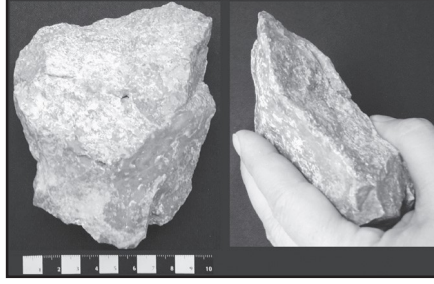
Resim 8: Hammadde

Resim 9: Çekirdekler

Resim 10: Kıyıcı alet

Resim 13: Nacak

Resim 11: Yongalar

Resim 12: Kıyıcı alet

Resim 14: Kıyıcı alet